Reneszánsz városunkban

Nagykapos a középkorban vezető szerepet játszott Ung-megye mindennapi életében. Egy ideig ez a város volt Ung-megye székhelye. Ungvár csak később vette át ezt a szerepet (12-14 században, nincs erre vonatkozóan pontos adat). A város azonban ezek után sem vesztette el a megyén belüli fontos szerepét. Nagykapos adott otthont továbbra is a megyei és nemesi gyűléseknek.

Szombatonként vásárt tartottak. Ezeken a vásárokon hirdették ki és hajtották végre nyilvánosan a megyei gyűléseken hozott büntetőjogi ítéleteket. A 16. században az általánosan tapasztalható gazdasági fellendülés Kapos ipari fellendülését is magával hozta. A könnyűipar indult fejlődésnek. Elsőként a szabóság, majd a cipészet és csizmadia mesterek kaptak önálló céhlevelet. A megyében csupán Ungváron és Nagykaposon voltak szabad céhek.

Mivel a város fénykora a reneszánsz időszakára tehető és az idei év a reneszánsz éve is, ezért a helyi civil szervezetek és a város is készült programokkal a reneszánsz év keretén belül.

A város történelme

Nagykapos feltehetőleg a 11.-12. században jött létre, az Eperjes - Tokaj és Ungvár - Kassa kereskedelmi útvonalak kereszteződésénél Az ősi Kapos egyik láncszeme lehetett a gyepűvonal mentén létrejött és határőrző szerepet betöltő helységek láncolatának. Feltehetőleg, elnevezése az ősi magyar „kapu" szóból ered, Kapos a gyepű kapuja volt.

A jelenlegi Nagykapos négy község - **Kapos, Kiskapos, Csepely, Veskóc** - egyesítésével jött létre. Kapos, Kiskapos és Csepely 1914-ben egyesült, Veskóc közigazgatásilag 1960-tól tartozik Nagykaposhoz.

Kiskapos (Kyskapos) 1464-ben a leleszi premontrei prépostsághoz tartozott. Mindig csak néhány portája volt, 1715-ben 9 adózó portája, 1720-ban 13, 1828-ban 56 porta 316 lakossal. Templomát 1807-ben Simon-Juda tiszteletére szentelték fel. Ez a római katolikus templom máig szolgálja az egész város római katolikus gyülekezetét.

Csepely, az első írásos emlék 1214-ből való, Csepely (Chepel) néven. Csepely (Ungcsepely) családi birtokként jött létre, első tulajdonosa a Mokcsayak voltak. A családi birtokot fokozatosan felosztották, és kisnemesek tulajdonába került. A Drugeth nemzetség szerzett nagyobb birtokrészt, szép kastélyt építettek, amit a 20. század elején lebontottak. Református község volt, első temploma fából épült. A 18. század végén kőtemplom állt itt, 1869-ben tornyot is kapott. A második világháborúban, 1944-ben bombatalálat érte, nem javították meg, lebontották.

Veskóc, első írásos említése 1331-ből való, Veskoch néven. 1415-ben Welehkoch alakban írják. A 16. században a Csicseri, Fodor, Orosz családoké, később a Budaházyak, majd 1508-ban a Szepesi család nyert adományt a helységre. A 16. század végén csak egytelkes családok lakják. A további századokban a lakosság száma csökkent. 1828-ban 65 ház alkotta, 425 lakossal, 1869-ben 345 lakosa, 1890-ben 370 lakosa, 1910-ben 368 lakosa volt. Református temploma van.

A legrégibb írásos emlék **Kapos** nevének említéséről II. András király 1214-ben keltezett birtoklevelében található, amelyben Boleszló váci püspök, a leleszi premontrei prépostságnak tett kaposi adományát erősíti meg. Ebben az oklevélben Kapos neve**Copus**. A Sztáray kódex 1314-ben szintén Copus-ként említi, 1347-ben **Kapus**, 1392-ben **Kapuus**, 1400-ban **Egyhazas-Kapus**, 1414-ben **Kápolnás-Kapus** a neve.

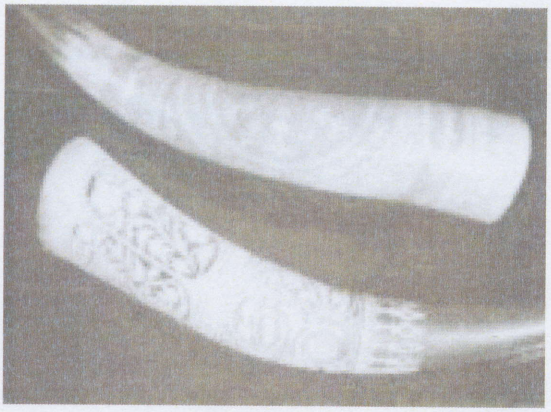
Területének nagyobb része a 12. században királyi birtok volt, amelynek egy része a 14. század közepéig az is maradt. Kisebb része a váci püspökség tulajdonában volt, amit az a 12. században ajándékozott a leleszi premontrei prépostságnak.

1417-ben már vásártartási jogú mezőváros (oppidum). 1344-ben a király jóváhagyásával a birtokot megosztották a leleszi prépostság és a homonnai Drugethek között. 1427-ben 80 porta Drugeth birtok, 16 porta a leleszi prépostságé volt. 1493-tól káptalani iskola működött a városban.

1530 körül a Homonnay testvérek Losonczy Antallal együtt elfoglalták a várost és templomát minden egyházi felszerelésétől megfosztották. 1533-ban Ferdinánd király Serédy Gáspárt bízta meg azzal, hogy Nagykapost szolgáltassa vissza a leleszi prépostságnak.

1562-ben Vékey Ferenc foglalta el a rend birtokát, majd Swendy Lázárnak zálogosította el, utóbb a király váltotta vissza és a leleszi premontrei prépostságnak adta.

Nagykaposnak 1332-1337 között már római katolikus temploma volt, amelynek akkor János és Benedek nevű papjai voltak. A reformáció korában a református gyülekezet számbeli fölénybe került és elfoglalta a templomot. A rombadőlt templomot az ellenreformáció idején a katolikusok visszaszerezték. A református gyülekezet és a római katolikus püspökség között tulajdonjogi vita keletkezett, majd az utóbbiak lemondtak róla. A reformátusok újjáépítették és 1787-ben János György lelkészsége idején felszentelték.

A 16. és 17. században céhes ipara és kereskedelme volt, 1525-ben a szabók, 1608-ban a cipészek, 1665-ben a csizmadiák alakítottak céheket. A 17. században fazekas-műhelyek jöttek létre. A rendi felkelések és a Rákóczi-szabadságharc azonban visszavetette fejlődését. 1684-ben Thököly Imre fejedelem jelenlétében közgyűlést és tisztújító széket tartottak itt. A fejedelem, midőn egybekelendő volt Zrínyi Ilonával, I. Rákóczi Ferenc özvegyével, Budáról jövet nagy számú násznépével Nagykaposon fogadta Zrínyi Ilonát, aki magával hozta kisfiát, II. Rákóczi Ferencet is. A násznép innen folytatta útját Munkácsra. 1707-ben a fejedelem és kísérete Sárospatak-Ungvár-Munkács között mozgott, s így minden valószínűség szerint városunkat is több alkalommal érinthette. A 18. század elejére a város csaknem elnéptelenedett a vallási villongások és a nagy táborjárások következtében. 1787-től Nagykapos a Vallásalap tulajdona, 1802-től a jászói prépostságé lett.

A 19. században - a beregszászi archívumban őrzött adatok szerint - ‚Nagykaposról és környékéről is nagyszámú honvéd harcolt az 1848-49-es magyar szabadságharcban.

A 20. század elején megkezdődött a város iparosodása. 1900-ban üzembe helyezték a Spiegel Dávid által alapított hengermalmot és 1905-ben a Heiman Vilmos alapította nyomdát. 1910. november 11-én megindult a közlekedés a Vaján-Nagykapos-Mátyóc vasútvonalon, 1921. október 21-én az Ungvárig meghosszabbított szakaszon.

Az első világháborút lezáró trianoni békeszerződés eredményeként Nagykapos a Csehszlovák Köztársasághoz került. 1920-tól a megnevezése **Kapušany**, 1927-től **Veľké Kapušany**, magyarul**Nagykapos**.

1925-ben kezdte el működését a malom mellett felépült áramfejlesztő, amely a közvilágítást biztosította a városban. 1936-ban nagy terményraktárt építettek, ezzel megszűntek a gabonaraktározás problémái.

A második világháború Nagykapost is érintette, a front átvonulása 13 civil áldozatot követelt, a harctéren húsz nagykaposi vesztette életét. 1944 tavaszán közel háromszáz zsidó nemzetiségű embert deportáltak és koncentrációs táborba vittek, közülük alig jött vissza valaki. Ugyanez év őszén 96 nagykaposi polgári személyt hurcoltak el orosz fogságba, közülük csak hatvannégyen tértek haza. A Kassai Kormányprogram alapján kitelepítettek Magyarországra közel 92 személyt.

1945 után megkezdődött a békés építkezés időszaka. 1949-ben megalakult az EFSz, 1961-1966 között felépült a vajáni hőerőmű, 1973-ban a kompresszorállomás, 1978-ban a Slovnaft olajfinomítója. A lakosság munkahelyének problémáját
a felépült üzemekkel megoldották.

A városban két alapiskola, egy művészeti alapiskola, egy kisegítő iskola és gyerekotthon, gimnázium, két szakközépiskola működik.